
**COURSE: MANAGERIAL ACCOUNTING
LECTURE 1. THE MANAGEMENT AND MANAGERIAL
ACCOUNTING
HOME WORK WITH ANSWERS
XUSAINOV SH. PhD**

**“БОШҚАРУВ ҲИСОБИ - ФАНИ
1 – МАВЗУ. МЕНЕЖМЕНТ ВА БОШҚАРУВ ҲИСОБИ
УЙ ВАЗИФАСИ ЖАВОБЛАРИ БИЛАН
ХУСАИНОВ Ш., и.ф.н., доцент
САВОЛЛАРГА ЖАВОБ БЕРИШИНГИЗ КЕРАК:**

---

1. Корхоналарда бухгалтерия ҳисоби асосий вазифалари нималардан иборат?

Бухгалтерия тизими товар ва маҳсулотларни сотиш ва сотиб олиш каби иқтисодий ҳодисалар ва операцияларни қайд этиш орқали маълумотларни менежерлар, савдо вакиллари, ишлаб чиқариш менежерлари ва бошқалар учун эҳтиёжлари учун тақдим этадилар. Бу ҳар қандай молиявий-иқтисодий операцияларга тегишли бўлган маълумотларни тўплаш, қайд этиш, қайта ишлаш, туркумлаш, умумлаштириш ва таҳлил қилишни англатади. Масалан, харажатлар материаллар, меҳнат ва юк ташиш ишлар турли тоифалар бўйича умумлаштирилади. Кейинчалик бу харажатлар кўшилиб, фирманинг умумий харажатларини ой, чорак ёки йил бўйича аниқланади. Бухгалтерлар натижаларни таҳлил қиладилар ва менежерлар билан биргаликда, жумладан, даромадларга нисбатан харажатлар бир даврдан иккинчи даврга нисбатан қандай ўзгарганлигини қиёсий баҳолайдилар. Бухгалтерия тизимлари, шунингдек, компаниянинг молиявий натижалари тўғрисидаги (фойда ва зарарлар) ҳисоботида, балансида, пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги ҳисоботда ва капитални ҳаракати тўғрисидаги ҳисоботда, масалан, миқдорга хизмат кўрсатиш ёки реклама кампаниясини ўтказиш билан боғлиқ харажатлар каби маълумотларни тақдим этади. Менежерлар ушбу маълумотлардан ўзлари назорат қиладиган фаолият, бизнес ёки функционал соҳалар ҳақида қарор қабул қилиш учун фойдаланадилар.

2. Молиявий ҳисобни характерловчи жиҳатларни қайд этинг.

Молиявий ҳисоб ва бошқарув ҳисоби турли мақсадларга эга. Маълумки, Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари МХХС – (IFRS - International Financial Reporting Standard ҳамда Бухгалтерия ҳисобининг умумий қабул

қилинган тамойиллари – (GAAP - Generally Accepted Accounting Principles) асосида инвесторлар, давлат идоралари, банклар ва етказиб берувчилар каби ташқи томонларга молиявий маълумотларни тақдим этишни мақсад қилади. Бухгалтерия ҳисоби маълумотларининг менежерларнинг қарорлари ва хатти-ҳаракатларига таъсир қилишнинг энг муҳим усули бу компенсация бўлиб, кўпинча қисман молиявий ҳисобот кўрсаткичларига асосланади. Бухгалтерия баланси, молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисобот ва пул оқими тўғрисидаги ҳисобот каби ҳисоботлар бошқарув ҳисоби ва молиявий ҳисоб учун умумий эканлигини эътиборга олиш лозим.

3. Бошқарув ҳисоби ва молиявий ҳисоб ўртасидаги асосий фарқлар нималардан иборат?

Маълумот қабул қилувчи

Аутсайдерлар (инвесторлар, бошқа манфаатдор томонлар) (м)

Инсайдерлар (Кузатув кенгаши, Директорлар кенгаши, менежмент) (б)

Мақсад

Қарор қабул қилиш учун фойдали маълумот тақдим этиш, ҳуқуқий мақсад (дивидендлар, солиқлар) (м)

Режалаштириш ва назорат, қарор қабул қилиш, шартнома келишувлар(мисол, бонуслар)) (б)

Маълумот тури

Молиявий ҳолат тўғрисида ҳисобот (Корхона баланси) (м)

Фойда ва зарарлар тўғрисида ҳисобот (Молиявий натижалар тўғрисида) (м)

Пул маблағлари ҳаракати тўғрисида ҳисобот (м)

Капитал бўйича ҳисобот (м)

Бошқарувчиларнинг талабларига мос ва тўлиқ) (б)

Ҳуқуқий талаблар

Бухгалтерия ҳисоби, аудит ва солиқ тўлаш қоидалари (м)

Қонун билан белгиланган талабларнинг мавжуд эмаслиги) (б)

Ҳисобот топширувчи бўлинма

Гуруҳ, бутун структура, қисмлар (м)

Қисмлар, бўлинмалар, «даромад марказлар», «харажат марказлари») (б)

Ҳисобдорлик жадвали

Йиллик, Ярим йиллик, Чорак (м)

Ҳар чорак, ҳар ой, ҳар ҳафта, ҳар кун) (б)

Асосий баҳолаш мезони

Соф фойда (м)

Операцион (қолдиқ) даромад) (б)

4. Бошқарув ҳисоби маълумотлари менежерларга қайси саволларга жавоб бериш орқали стратегияни шакллантиришга ёрдам беради?

- бизнинг энг муҳим мижозларимиз кимлар ва биз қандай қилиб рақобатбардош бўлишимиз ва уларга қиймат беришимиз мумкин?
- бозорда қандай ўринбосар маҳсулотлар мавжуд ва улар бизнинг маҳсулотимиздан хусусиятлари, нархи, нархи ва сифати жиҳатидан қандай фарқ қилади?
- бизнинг энг муҳим компетенциямиз (маҳоратимиз) нимада?
- бу технологиями, ишлаб чиқаришми ёки маркетингми?
- қандай қилиб биз янги стратегик ташаббуслар учун ундан фойдаланишимиз мумкин?
- стратегияни молиялаштириш учун етарли пул маблағлари мавжудми ёки қўшимча маблағларни жалб қилиш керакми?

5. Қиймат занжири қандай тузилган?

Қиймат занжири - бу бизнес функцияларининг кетма-кетлиги бўлиб, улар ёрдамида маҳсулот мижозлар учун янада фойдалироқ бўлади. Асосий бизнес функциялари: тадқиқот ва ишланмалар (R&D), маҳсулот ва жараёнларни лойиҳалаш, ишлаб чиқариш, маркетинг, тарқатиш ва мижозларга хизмат кўрсатиш.

Тадқиқот ва ишланмалар (R&D) - янги маҳсулотлар, хизматлар ёки жараёнлар билан боғлиқ ғояларни яратиш ва тажриба ўтказиш.

Маҳсулотлар ва жараёнларни лойиҳалаш - маҳсулот ва жараёнларни батафсил режалаштириш, муҳандислик ва синовдан ўтказиш.

Ишлаб чиқариш - маҳсулот ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш учун ресурсларни сотиб олиш, ташиш ва сақлаш («кириш логистикаси») ва мувофиқлаштириш ва йиғиш («операциялар»).

Маркетинг (шу жумладан савдо) - мижозларга ёки бўлажак мижозларга маҳсулот ёки хизматларни илгари суриш ва сотиш.

Тарқатиш - буюртмаларни қайта ишлаш ва маҳсулотлар ёки хизматларни мижозларга жўнатиш («ташқари логистика»).

Мижозларга хизмат кўрсатиш - мижозларга сотишдан кейинги хизмат кўрсатиш.

Олти асосий бизнес функцияларига қўшимча равишда, бухгалтерия ҳисоби ва молия, инсон ресурсларини бошқариш ва ахборот технологияларини ўз ичига олган ва олти асосий бизнес функцияларини қўллаб-қувватлайдиган бошқарув функцияси кўрсатилган. Масалан, маркетинг функциясига турли хил маркетинг каналларида сарфланган ресурсларни таҳлил қилиш, ҳисобот бериш ва ҳисобга олиш функцияси киради, ишлаб чиқариш функцияси эса ишчиларни ўқитишнинг инсон ресурсларини бошқариш функциясини ўз ичига олади. Ушбу компания

бизнес функцияларининг ҳар бири ўз мижозларини талабларини қаноатлантириш ва вақт ўтиши билан мижозларни компания ва компания маҳсулотларига содиқ бўлиш учун жуда муҳимдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Cost Accounting: A Managerial Emphasis / Horngren T. Ch., Datar S.M., Rajan M.V. / Published by Pearson, 2015
2. Managerial Accounting. 17th Edition / Ray H. Garrison, Eric W. Noreen, Peter C. Brewer / Published by McGraw-Hill Education, 2021
3. Management accounting Information for Decision-Making and Strategy Execution. 6th Edition Anthony A. Atkinson, Robert S. Kaplan, Ella Mae Matsumura. Madison S. Mark Young / Published by Pearson, 2012
4. Boshqaruv hisobi / Pardayev A., Pardayev B. / T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi., 2019
5. Boshqaruv hisobi /Israilov R.I., Maxsudov B.Yu.. / T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2020